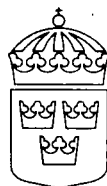

Regeringens proposition

1988/89:3

om bidrag vid adoption av utländska barn

Prop.
1988/89:3

Regeringen föreslår riksdagen att anta de förslag som har tagits upp i bifogade utdrag ur regeringsprotokollet den 22 juni 1988.

På regeringens vägnar

Kjell-Olof Feldt

Bengt Lindqvist

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås ett statligt bidrag till adoptivföräldrar för kostnader i samband med adoption av utländska barn. Syftet är att förhindra att ekonomiskt svaga grupper utestängs från möjligheten att adoptera och att underlätta att adoptivbarn får syskon. Bidraget föreslås uppgå till hälften av en med hänsyn till barnets ursprungsland schablonmässigt beräknad kostnad för en adoption, dock högst 20 000 kr. Bidragen skall inte vara skattepliktiga. De skall administreras av de allmänna försäkringskassorna.

Lagstiftningen om bidragen föreslås träda i kraft den 1 januari 1989 och tillämpas i fråga om barn som kommit i adoptivföräldrarnas vård här i landet efter utgången av juni 1988. Kostnaderna för budgetåret 1988/89 beräknas till 30 milj. kr.

Lag om bidrag vid adoption av utländska barn

Härigenom föreskrivs följande.

1§ I enlighet med vad som föreskrivs i denna lag lämnas bidrag av allmänna medel till adoptivföräldrars kostnader vid adoption av utländska barn.

Med utländska barn avses i lagen barn som inte är svenska medborgare och som inte är bosatta här i landet när adoptivföräldrarna får dem i sin vård.

2§ Bidrag lämnas till den eller de adoptivföräldrar som har fått tillstånd av svensk domstol till en adoption.

Med svensk domstols tillstånd jämställs beslut av regeringen, eller av den myndighet som regeringen har bestämt, om att ett utomlands meddelat beslut om adoption skall gälla här i landet.

3§ Som villkor för bidrag skall gälla att adoptivföräldrarna var bosatta här i landet när de fick barnet i sin vård och när adoptionen blev giltig här.

4§ För varje barn lämnas bidrag med hälften av genomsnittskostnaden för en adoption från barnets ursprungsland, dock högst med 20 000 kronor.

5§ Genomsnittskostnaden för adoptioner med avseende på olika ursprungsländer eller delar av länder fastställs av regeringen eller av den myndighet som regeringen bestämmer.

6§ Bidrag lämnas endast för barn som inte fyllt tio år när adoptivföräldrarna fick det i sin vård. Bidrag lämnas inte om adoptionen avser eget eller makes barn eller makes adoptivbarn.

7§ Frågor om bidrag enligt denna lag handhas av riksförsäkringsverket och de allmänna försäkringskassorna.

Beslut om bidrag fattas av den allmänna försäkringskassa hos vilken adoptivföräldrarna är inskrivna. Är de inskrivna hos olika försäkringskassor fattas beslut av den kassa där adoptivmodern är inskriven.

8§ Adoptivföräldrar som önskar erhålla bidrag skall ansöka därom hos försäkringskassan inom ett år räknat från den tidpunkt då adoptionen blev giltig här i landet.

Är adoptivföräldrarna inte ense om annan fördelning tillkommer bidraget dem med hälften vardera.

9§ I fråga om bidrag enligt denna lag tillämpas även följande bestämmelser i lagen (1962:381) om allmän försäkring

18 kap. 2§ om tillsyn,

20 kap. 4§ om återbetalningsskyldighet,

20 kap. 5§ om preskription,

20 kap. 9§ om uppgiftsskyldighet,

20 kap. 10-13§§ om omprövning och ändring av beslut samt om överklagande.

Omprövning av ett sådant beslut av en försäkringskassa som har fattats av en tjänsteman i ärende om skyldighet att återbetala bidrag skall göras av socialförsäkringsnämnd.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1989 och tillämpas i fråga om barn som kommit i adoptivföräldrarnas vård här i landet efter utgången av juni 1988.

Lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370)

Härigenom föreskrivs att 19 § kommunalskattelagen (1928:370) skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*19 §¹

Till skattepliktig inkomst enligt denna lag räknas *icke*:

vad som vid bodelning tillfallit make eller sambo eller vad som förvärvats genom arv, testamente, fördel av oskift bo eller gåva;

vinst vid icke yrkesmässig avyttring av lös egendom i andra fall än som avses i 35 § 3-4 mom.;

vinst i svenskt lotteri eller vinst vid vinstdragnings på här i riket utfärdade premieobligationer och ej heller sådan vinst i utländskt lotteri eller vid vinstdragnings på utländska premieobligationer, som uppgår till högst 100 kronor;

ersättning, som på grund av försäkring jämlikt lagen (1962:381) om allmän försäkring, lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring eller lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring tillfallit den försäkrade, om icke ersättningen grundas på förvärvsinkomst av 6 000 kronor eller högre belopp för år eller utgör föräldrapenning, så ock sådan ersättning enligt annan lag eller särskild författning, som utgått annorledes än på grund av sjukförsäkring, som nyss sagts, till någon vid sjukdom eller olycksfall i arbete eller under militärtjänstgöring eller i fall som avses i lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd eller lagen (1977:267) om krigsskadeersättning till sjömän om icke ersättningen grundas på förvärvsinkomst av 6 000 kronor eller högre belopp för år, ävensom ersättning, vilken vid sjukdom eller olycksfall tillfallit någon på grund av annan försäkring, som icke tagits i samband med tjänst, dock att till skattepliktig inkomst räknas ersättning i form av pension eller i form av livränta i den mån livräntan är skattepliktig enligt 32 § 1 eller 2 mom., så ock ersättning som utgår på grund av trafikförsäkring eller, med nedan angivet undantag, annan ansvarighetsförsäkring eller på grund av skadeståndsförsäkring och avser förlorad inkomst av skattepliktig natur;

ersättning på grund av ansvarighetsförsäkring enligt grunder som fastställts i kollektivavtal mellan arbetsmarknadens huvudorganisationer till den del ersättningen utgår under de första trettio dagarna av den tid den skadade är arbetsoförmögen och beräknas så att ersättningen uppgår för insjuknanddagen till högst 30 kronor och för övriga dagar till högst 6 kronor för dag;

belopp, som till följd av försäkringsfall eller återköp av försäkringen utgått på grund av kapitalförsäkring;

försäkringsersättning eller annan ersättning för skada på egendom, dock att skatteplikt föreligger dels i den mån ersättningen avser driftbyggnad på jordbruksfastighet, byggnad på fastighet som avses i 24 § 1 mom., byggnad som är avsedd för användning i ägarens rörelse eller sådan del av värdet av markanläggning som får dras av genom årliga värdeminskningsskatt, dels i den mån köpeskilling, som skulle ha influtit om den försäkrade eller skadade egendomen i stället hade sålts, hade varit att hänföra till intäkt av fastighet

¹ Senaste lydelse 1988:132.

eller av rörelse och dels i den mån ersättningen eljest motsvarar skattepliktig intäkt av eller avdragsgill omkostnad för fastighet eller rörelse;

vinstandel, återbäring eller premieåterbetalning, som utgått på grund av annan personförsäkring än pensionsförsäkring eller sådan sjuk- eller olycksfallsförsäkring som tagits i samband med tjänst, samt vinstandel, som utgått på grund av skadeförsäkring, och premieåterbetalning på grund av skadeförsäkring, för vilken rätt till avdrag för premie icke förelegat;

ersättning jämlikt lagen (1956:293) om ersättning åt smittbärare om icke ersättningen grundas på förvärvsinkomst av 6 000 kronor eller högre belopp för år;

periodiskt understöd eller därmed jämförlig periodisk intäkt, som icke utgör vederlag vid avyttring av egendom, i den mån givaren enligt 20 § eller punkt 5 av anvisningarna till 46 § icke är berättigad till avdrag för utgivet belopp;

stipendium som är avsett för mottagarens utbildning och inte utgör ersättning för arbete som har utförts eller skall utföras för utgivarens räkning;

studiestöd enligt 3 eller 4 kap. studiestödslagen (1973:349), internatbidrag, återbetalningspliktiga studiemedel och resekostnadsersättning enligt 6 och 7 kap. samma lag samt sådant särskilt bidrag vilket enligt av regeringen eller statlig myndighet meddelade bestämmelser utgår till deltagare i arbetsmarknadsutbildning samt med dem i fråga om sådant bidrag likställda; och äger i följd härav den bidragsberättigade icke göra avdrag för kostnader som avsetts skola bestridas med bidrag av förevarande slag;

allmänt barnbidrag och förlängt barnbidrag;

lön eller annan gottgörelse, för vilken skall erläggas skatt enligt lagen (1958:295) om sjömansskatt;

kontantunderstöd, som utgives av arbetslöshetsnämnd med bidrag av statsmedel;

handikappersättning enligt 9 kap. 2 och 3 §§ lagen om allmän försäkring, sådan del av vårdbidrag enligt 9 kap. 4 och 4 a §§ samma lag som utgör ersättning för merkostnader samt hemsjukvårdsbidrag, som utgår av kommunala eller landstingskommunala medel till den vårdbehövande;

kommunalt bostadstillägg enligt lagen (1962:392) om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension;

kommunalt bostadstillägg till handikappade;

bostadsbidrag som avses i förordningen (1987:818) om bostadsbidrag till barnfamiljer eller förordningen (1987:870) om bostadsbidrag till vissa hushåll utan barn;

*bidrag enligt lagen (1988:000)
om bidrag vid adoption av utländska
barn;*

ersättning som fastställts av allmän domstol eller utgått av allmänna medel till den som – utan att det skett yrkesmässigt – inställt sig inför domstol eller annan myndighet, om ersättningen avser reseersättning, traktamente eller ersättning för tidsspillan;

sådan gottgörelse för utgift eller kostnad som arbetsgivare uppburit från personalstiftelse ur medel, för vilka avdrag icke medgivits vid taxering, vid första tillfälle dylika medel finnas i stiftelsen;

gottgörelse som arbetsgivare uppburit från pensionsstiftelse, till den del stiftelsen ej ägt andra medel för att lämna gottgörelsen än sådana för vilka avdrag icke åtnjutits vid avsättning till stiftelsen;

intäkter av försäljning av vilt växande bär och svampar som den skattskyl-

dige själv plockat till den del intäkterna under ett beskattningsår inte överstiger 5 000 kronor, såvida intäkterna inte kan hänföras till rörelse som den skattskyldige driver eller utgör lön eller liknande förmån;

ränta enligt 61 § lagen (1941:416) om arvsskatt och gåvoskatt, 69 § 1 och 2 mom., 69 a § tredje stycket eller 75 a § fjärde stycket uppbördslagen (1953:272), 36 § 3 mom. lagen (1958:295) om sjömansskatt, 22 § tullagen (1973:670), 20 § lagen (1982:1006) om avdrags- och uppgiftsskyldighet beträffande vissa uppdragstersättningar, 5 kap. 13 § lagen (1984:151) om punktskatter och prisregleringsavgifter, 40 § lagen (1984:404) om stämpelskatt vid inskrivningsmyndigheter, 24 § lagen (1984:668) om uppbörd av socialavgifter från arbetsgivare eller 32 och 34 §§ tullagen (1987:1065);

ränta som enligt bestämmelserna i 37 § 8 mom. c) och d) taxeringslagen (1956:623) inte redovisas i kontrolluppgift om sådan ränta för den skattskyldige under ett beskattningsår sammanlagt inte uppgår till 500 kr.

Beträffande vissa försäkringsbelopp som utgår till lantbrukare, skogsbrukare, yrkesfiskare, renskötare m.fl. gäller särskilda bestämmelser i punkt 16 av anvisningarna till 21 § och i punkt 11 av anvisningarna till 28 §.

(Se vidare anvisningarna.)

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1989 och tillämpas första gången vid 1990 års taxering.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 22 juni 1988

Närvarande: statsrådet Feldt, ordförande, och statsråden Sigurdson, Gustafsson, Hjelm-Wallén, Bodström, Göransson, Gradin, Dahl, R. Carlsson, Hellström, Hultström, Lindqvist, G. Andersson, Lönnqvist

Föredragande: statsrådet Lindqvist

Proposition om bidrag vid adoption av utländska barn

1 Inledning

Kostnaderna för att adoptera ett utländskt barn har ökat betydligt under de senaste åren bl.a. beroende på internationella valutaförändringar. De ökade kostnaderna medför risk för att ekonomiskt svaga grupper uteslås från möjligheten att adoptera och risk för att adoptivbarn inte får syskon.

Efter bemyndigande av regeringen i november 1985 tillkallade jag en särskild utredare (expeditionschefen Kajsa Hallberg) med uppdrag att undersöka förutsättningarna för att minska den enskildes kostnader i samband med adoption av utländska barn (adoptionskostnadsutredningen).

Utredaren avlämnade i april 1987 betänkandet (Ds S 1987:1) Kostnader i samband med adoption av utländska barn. Betänkandet har remissbehandlats.

Till protokollet i detta ärende bör fogas dels som *bilaga 1* utredningens sammanfattning av betänkandet, dels som *bilaga 2* en redovisning, som utredningen presenterat i betänkandet, om ett statligt bidrag utöver vad utredningen föreslagit, dels som *bilaga 3* en förteckning över remissinstanserna och en sammanställning av remissynpunkterna.

Riksdagen har senast under våren 1988 behandlat frågan om adoptionskostnaderna. I ett av riksdagen godkänt betänkande (SoU 1987/88:14, rskr. 180) har socialutskottet förordat att ett bidrag till adoptionskostnader införs från den 1 januari 1989. Bidraget bör, enligt utskottet, vara skattefritt och uppgå till 50 % av kostnaderna, dock högst 20 000 kr. vid varje adoptionsfall. Regeringen förutsätts återkomma till riksdagen med ett förslag om ett sådant bidrag.

Jag lägger nu fram ett sådant förslag.

2 Allmänt

Verksamheten med internationella adoptioner har en stabil omfattning. Varje år adopteras omkring 1 500 utländska barn till Sverige.

Den svenska grundinställningen till internationella adoptioner har varit att de bör ske i ordnade former utifrån den grundläggande principen att bar-

nets bästa skall tillgodoses. Verksamheten har reglerats och statens nämnd för internationella adoptionsfrågor (NIA) har inrättats bl.a. för att adoptioner till Sverige skall ske på ett etiskt godtagbart sätt. Verksamheten innebär att föräldralösa och övergivna barn får möjlighet att växa upp i en familj och att annars barnlösa familjer ges möjlighet att få barn.

I adoptionskostnadsutredningens betänkande finns närmare behandlat gällande rätt om adoptioner och regleringen av adoptionsverksamheten.

Adoptionskostnadsutredningen föreslår att ett bidrag införs för att minska familjernas kostnader för adoptioner. Utredningen pekar på de kraftiga kostnadsökningar som inträffat framför allt åren 1980-1983.

Behovet av ett stöd till de adopterande familjerna har inte ifrågasatts av remissinstanserna. Inte heller har det lämpliga i ett statligt stöd för detta ändamål ifrågasatts.

Jag har vid min bedömning av frågan utgått från det faktum att internationella adoptioner är en etablerad verksamhet. Den bör hela tiden bedrivas i kontrollerade former med barnens bästa som riktmärke. Att införa ett bidrag till föräldrarnas kostnader vid adoptionerna strider inte mot detta.

Den kraftiga kostnadsstegringen under de senaste åren har medfört att kostnader över 40 000 kr. per adoption inte är ovanliga. Detta är ett vägande skäl för att införa ett bidrag av detta slag. Det är rimligt att också familjer med begränsade ekonomiska resurser skall kunna adoptera.

Någon ersättning för kostnader vid svenska adoptioner lämnas inte. Det bidrag som här föreslås avser att bidra till de extra kostnader för resor och andra omkostnader som uppstår vid adoption av utländska barn.

Utredningen har också föreslagit att NIA skall ges i uppdrag att i samråd med adoptionsorganisationerna utreda vilka kostnadssänkande åtgärder som kan vidtas i adoptionsverksamheten. Enligt min mening ingår ett sådant arbete i NIA:s ordinarie arbetsuppgifter. Något särskilt uppdrag behövs därför inte.

3 Bidragets storlek

Mitt förslag: Bidrag lämnas med hälften av kostnaderna enligt schabloner för olika länder eller delar av länder, dock med högst 20 000 kr. per barn. Bidraget skall inte vara skattepliktigt.

Utredningens förslag: Ett bidrag på 5 000 kr. per adoptionstillfälle införs för att kompensera adoptivföräldrarna för statliga avgifter och fördyringar som följer av den statliga styrningen av adoptionsverksamheten.

Vid sidan av detta förslag har utredningen skisserat två andra alternativ på en högre bidragsnivå.

Alternativ 1 = 10 000 kr. vid första adoptionstillfället och 30 000 kr. vid senare adoptioner.

Alternativ 2 = 20 000 kr. per adoptionstillfälle.

Remissinstanserna: Endast några få remissinstanser förordar utredningens förslag. Det stora flertalet vill ha ett bidrag på en högre nivå. Ett bidrag på 5 000 kr. anses inte medföra en sådan förbättring för blivande föräldrar att förslaget bidrar till jämlikhet mellan olika inkomstgrupper.

Det skisserade alternativet 1, med ett högre bidrag vid de senare adoptionstillfällena i syfte att stimulera adoptioner av syskon, förespråkas av flera remissinstanser. Flertalet remissinstanser förordar dock ett bidrag som är lika vid alla adoptionstillfällen.

Några instanser motsätter sig att bidraget skall bestämmas per adoptionstillfälle utan hänsyn till hur många barn som adopteras.

Några instanser anser att bidraget bör värdesäkras och motsvara ett basbelopp - för närvarande 25 800 kr.

Skälen för mitt förslag: Såsom socialutskottet förordat bör bidraget bestämmas till hälften av adoptionskostnaderna, dock högst 20 000 kr. Det minskar bördorna på den enskilda familjen väsentligt även om en adoption också i fortsättningen kommer att innebära reella ekonomiska uppföringar. Jag är alltså inte beredd att godta vissa adoptionsorganisationers förslag att bidraget skall motsvara ett basbelopp.

Bidraget är avsett att ersätta familjen för i genomsnitt hälften av deras kostnader vid adoptionen inklusive de avgifter, som var utredningens motiv för att vilja införa ett bidrag på 5 000 kr.

Förbundet Adoptionscentrum föreslår att adoptivfamiljerna utöver bidraget på 20 000 kr. skall erhålla befrielse från dessa avgifter. Jag är inte beredd att biträda detta förslag. Det föreslagna bidraget är avsett att bidra även till dessa kostnader. Att införa undantagsregler för adoptivbarn i flera olika regelsystem om avgifter skulle belasta lagstiftningen och bli administrativt betungande.

Utredningen föreslår att bidrag skall utgå per adoptionstillfälle. Även det av socialutskottet förordade bidraget har angetts per adoptionstillfälle. Varken utredningen eller utskottet har närmare behandlat situationen att flera barn adopteras samtidigt. Ett antal remissinstanser, bland dem socialstyrelsen och NIA, motsätter sig att bidraget skall beräknas per adoptionstillfälle utan hänsyn till antalet barn som adopteras. Vid en flerbarnsadoption kan delar av kostnaderna vara oberoende av antalet barn som adopteras. Det kan gälla exempelvis adoptivföräldrarnas resekostnader. Förhållandena kan emellertid variera från ett fall till ett annat. Flera remissinstanser pekar på att andra kostnader ökar i förhållande till antalet barn. Det gäller t.ex. legaliseringskostnader och barnens resekostnader. Enligt statistik från NIA berörs räknat per år 30-50 barn av frågan om bidraget skall räknas per adoptionstillfälle eller per barn, detta under förutsättning att inte väsentliga ändringar i adoptionsmönstret inträffar. Ett av syftena med det nya bidraget är att underlätta att adoptivbarn får syskon. Enligt min mening bör därför bidraget utgå lika per barn oavsett om de adopteras vid samma eller olika tillfällen.

För att bidragen inte skall bli skattepliktiga föreslår jag en ändring i kommunalskattelagen (1928:370).

Mitt förslag: Bidraget lämnas till adoptivföräldrar som fått tillstånd av svensk domstol till adoption av utländskt barn. Med svensk domstols tillstånd jämställs beslut av NIA att ett utländskt adoptionsbeslut skall gälla här i landet.

En föresättning för rätt till bidrag skall vara att adoptivföräldrarna var bosatta här i landet, när de fick barnet i sin vård och när adoptionen blev giltig här.

Bidrag lämnas endast för barn som inte är någon av adoptivföräldrarnas och som är under tio år. Bidraget utbetalas när adoptionen är genomförd.

Utredningens förslag: Bidrag lämnas till föräldrar som är bosatta i Sverige vid adoptionstillfället och utbetalas när adoptionen är genomförd. Bidrag lämnas endast för adoptivbarn som inte fyllt tio år vid adoptionstillfället.

Remissinstanserna: Frågan om vid vilken tidpunkt adoptivföräldrarna för rätt till bidrag skall vara bosatta i Sverige tas bara upp av NIA. Nämnden anser att en mera ändamålsenlig avgränsning av de bidragsberättigade adoptanterna skulle uppnås, om bosättning i Sverige vid den tidpunkt föräldrarna fick barnet i sin vård i stället blev avgörande.

NIA pekar på att med utredningens förslag undantas sådana adoptioner som är automatiskt giltiga i Sverige till följd av att adoptanterna haft hemvist i beslutslandet vid tiden för adoptionsbeslutet. I de fall det däremot krävs att adoptionen genomförs i Sverige skulle förslaget dock innebära att personer som under mer eller mindre varaktig bosättning utomlands i bosättningslandet tagit emot ett barn för adoption skulle bli berättigade till bidraget, om de flyttat till Sverige när adoptionen genomförs här. Det skulle också innebära att de som i Sverige tagit emot ett utländskt barn för adoption exempelvis genom auktoriserad organisation, men som flyttat utomlands innan adoptionen hunnit genomföras i Sverige, skulle gå miste om bidraget.

Flertalet remissinstanser stödjer eller lämnar utan anmärkning utredningens förslag när det gäller tidpunkten för utbetalning av bidraget. Några adoptionsorganisationer förordar dock att betalningen sker när barnet kommer till Sverige.

Några remissinstanser tar upp frågan om en åldersgräns på tio år för barnet. De vill ha antingen en högre åldersgräns eller ingen alls.

Skälen för mitt förslag: Jag delar i frågan om kravet på bosättning här i landet i huvudsak NIA:s uppfattning. För rätt till bidrag bör det således vara ett krav att adoptivföräldrarna är bosatta i Sverige när de får barnet i sin vård. Jag anser emellertid att det dessutom skall krävas bosättning här i landet när adoptionen blir giltig här. Jag anser nämligen inte att det finns skäl att lämna bidrag i de fall då adoptivföräldrarna lämnat Sverige vid adoptionstillfället. I fråga om den närmare innebörden av bosättningskravet återkommer jag i specialmotiveringen.

Vidare anser jag att bidragsrätten bör begränsas till adoptioner till vilka svensk domstol givit tillstånd och till utländska adoptioner som NIA har god-

känt. Därmed kommer bidrag att lämnas endast i fall när det skett en svensk prövning av adoptionen. Prop. 1988/89:3

Jag ansluter mig i fråga om utbetalningstidpunkten till utredningens ståndpunkt. Praktiska skäl talar för den. Den utgör dessutom en påtryckning att fullfölja adoptionen. Bidragen skall alltså betalas ut först efter det att adoptionen har genomförts.

I likhet med utredningen anser jag att det för rätt till bidrag bör gälla en åldersgräns på tio år hos barnet. Motsvarande åldersgräns finns redan i fråga om föräldrapenning för adoptivbarn. Bidrag skall alltså lämnas endast för barn som inte har fyllt tio år när adoptivföräldrarna får det i sin vård.

5 Schabloniserad kostnadsberäkning

Mitt förslag: Genomsnittskostnaden för adoptioner med avseende på olika ursprungsländer fastställs schabloniserat av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Utredningens förslag: Utredningen har skisserat en lösning med bidrag beräknade schablonmässigt på grundval av genomsnittskostnaden för adoptioner. NIA föreslås årligen utarbeta schabloner för de totala adoptionskostnaderna med avseende på barnens ursprungsländer. Det förordas att privata adoptioner, dvs. sådana som inte förmedlas av de auktoriserade organisationerna, inte skall särbehandlas i detta avseende.

Remissinstanserna: Principen om att lämna bidrag beräknade efter schablonmässigt fastställda genomsnittskostnader har inte mött några invändningar. Försäkringskasseförbundet understryker behovet av ett sådant enkelt administrativt system för bidraget. Vissa remissinstanser, bl.a. NIA, anser att bidraget vid privata adoptioner bör beräknas särskilt.

Skälen för mitt förslag: Jag instämmer i bedömningen att kostnadsschabloner är en nödvändig förutsättning för en enkel administration.

Enligt min mening finns det inte skäl för att ha en annan ordning vid privata adoptioner än vid dem förmedlade av auktoriserade organisationer. Svensk lagstiftning accepterar också privata adoptioner, när förmedlingssättet kontrollerats och när den adopterande familjens lämplighet fastställts. Visserligen varierar kostnaderna vid privata adoptioner beroende på omständigheterna i de enskilda fallen, men även om det i några fall kan finnas risk för viss överkompensation väger fördelarna med ett enhetligt schablon-system enligt min mening över. Schablonerna och därmed bidragen bör därför vara desamma för båda slagen av adoptioner.

Min avsikt är att, vid ett positivt beslut av riksdagen, föreslå regeringen att NIA genom förordning bemyndigas att utarbeta och fastställa schabloner för olika länder eller delar av länder. Regeringen bör därvid kunna lämna föreskrifter om hur schablonerna skall fastställas.

De genomsnittliga kostnader som har redovisats av utredningen bör vara en grund för NIA:s arbete. Vidare bör NIA kunna skaffa underlag genom

samråd med de auktoriserade organisationerna. Adoptioner sker i dag från ett begränsat antal länder för vilka det ofta finns ett bra underlag för kostnadsberäkningar. Det finns dock länder från vilka endast enstaka adoptioner sker. Det är givet att NIA i sådana fall bara skall göra schablonberäkningar när behov uppstår. Ledning kan man då ha av kostnadsbilden i närliggande länder. Det kan finnas en risk att ett bidrag minskar organisationernas strävanden att hålla kostnaderna nere. Det är givetvis angeläget att detta beaktas vid bedömningen av vilka kostnader som skall räknas in i underlaget och hur schablonerna skall utformas.

Något skäl att i dessa sammanhang utesluta de övriga nordiska länderna som föreslagits av några remissinstanser ser jag inte. Att kostnaderna vid adoption från grannländerna blir låga får i stället avspeglats i schablonerna.

6 Administrationen

Mitt förslag: Bidraget administreras av de allmänna försäkringskassorna.

Utredningens förslag: Överensstämmer med mitt.

Remissinstanserna: Förslaget har inte mött några invändningar. Det stöds uttryckligen av riksförsäkringsverket och Försäkringskassaförbundet.

Skälen för mitt förslag: Det finns inga delade meningar om att bidragshanteringen bör anföras åt försäkringskassorna med riksförsäkringsverket som tillsynsmyndighet.

Föreskrifterna i lagen (1962:381) om allmän försäkring om försäkringskassornas och riksförsäkringsverkets administration bör i tillämpliga delar göras gällande för bidragshanteringen. Det innebär bl.a. att ordningen med omprövning av beslut hos försäkringskassa och klagorätt till försäkringsdomstolarna skall gälla.

Min avsikt är att föreslå regeringen att bemyndiga riksförsäkringsverket att meddela behövliga verkställighetsföreskrifter. Det är naturligt att verket därvid skall samråda med NIA. Givetvis får verket inte på grund av ett sådant bemyndigande meddela föreskrifter om hur NIA skall fastställa de schablonkostnader som jag nyss har behandlat.

Med hänsyn till adoptionernas begränsade omfattning avser jag inte att föreslå extra resurser för försäkringskassornas administration. Enligt min uppfattning bör de nya åliggandena kunna fullgöras inom ramen för befintliga administrativa resurser.

Mitt förslag: Reglerna om det nya bidraget träder i kraft den 1 januari 1989 och tillämpas i fråga om barn som kommit i adoptivföräldrarnas vård här i landet efter utgången av juni 1988.

Utredningens förslag: Lämpliga övergångsregler bör övervägas så att inte adoptionsverksamheten avstannar när det blir känt att bidrag kommer att införas.

Remissinstanserna: Några remissinstanser, företrädande adoptionsorganisationerna, har pekat på risken att blivande adoptivföräldrar avvaktar ikraftträdandet för att få rätt till bidrag.

Skälen för mitt förslag: Ett avbrott i adoptionsverksamheten inför ikraftträdandet skulle vara olyckligt för de barn som väntar på att adopteras. Det skulle också innebära allvarliga olägenheter för adoptionsorganisationerna. Mot denna bakgrund föreslår jag att reglerna för adoptionsbidraget träder i kraft den 1 januari 1989, men med den övergångsregeln att reglerna skall tillämpas i fråga om barn som kommit i adoptivföräldrarnas vård här i landet efter utgången av juni 1988, dvs. ungefärligen när regeringen beslutar avlämna proposition.

8 Kostnader

Mitt förslag: Ett nytt reservationsanslag, C 7. Bidrag till kostnader för adoptioner, införs under socialdepartementets huvudtitel. För budgetåret 1988/89 anvisas 30 milj. kr. på tilläggsbudget I till statsbudgeten för det nya anslaget.

Förslaget till ett nytt bidrag för att minska den enskildes kostnader vid adoptioner får konsekvenser för statsbudgeten för nästkommande budgetår. Ett särskilt anslag bör tillkomma för det nya bidraget.

Jag har föreslagit att bidragsreglerna skall träda i kraft den 1 januari 1989 och gälla för barn som föräldrarna fått i sin vård här i landet efter utgången av juni 1988. Med hjälp av underlag från NIA avseende föregående år har jag beräknat kostnaderna för det nya bidraget till 28 milj. kr. Det är dock inte osannolikt att antalet adoptioner nu kan öka något. Jag föreslår därför att anslaget beräknas för tiden den 1 juli 1988 – den 30 juni 1989 till 30 milj. kr. för budgetåret 1988/89.

9 Upprättade lagförslag

I enlighet med vad jag nu har anfört har inom socialdepartementet upprättats förslag till

1. lag om bidrag vid adoption av utländska barn,

Förslaget under 2 har upprättats i samråd med chefen för finansdepartementet. Detta förslag avser i och för sig ett ämne som hör till lagrådets granskningsområde. Med hänsyn till dess enkla beskaffenhet anser jag dock att lagrådets hörande skulle sakna betydelse.

10 Specialmotivering

10.1 Förslaget till lag om bidrag vid adoption av utländska barn

1 §

Av den inledande paragrafen följer att bidrag lämnas till adoptivföräldrars kostnader vid adoption av *utländska* barn. Härmed avses barn som inte är svenska medborgare och som inte är bosatta här i landet, när adoptivföräldrarna får dem i sin vård. Bakgrunden till denna avgränsning är att kostnader av det slag som bidraget avser inte uppkommer om barnet redan är bosatt här, när de blivande adoptivföräldrarna tar det i sin vård. Det har inte heller ansetts befogat att till de bidragsgrundande adoptionerna hänföra adoptioner av barn som är svenska medborgare och bosatta utomlands.

I lagen görs inte någon skillnad mellan privata adoptioner och adoptioner förmedlade av auktoriserade adoptionsorganisationer. Båda slagen av adoptioner är bidragsgrundande om förutsättningarna för bidrag är uppfyllda. Bidragets storlek är för ett ursprungsland lika i båda fallen.

2 §

För att bidrag skall lämnas för en adoption förutsätts enligt paragrafen att tillstånd har lämnats av svensk domstol eller att NIA (eller efter överklagande regeringen) har beslutat att ett utomlands meddelat beslut om adoptionen skall gälla här i landet. Utländska adoptionsbeslut som annars automatiskt är giltiga här har alltså undantagits från att grunda rätt till bidrag. Att det för rätt till bidrag också krävs bl.a. att adoptivföräldrarna var bosatta här när de fick barnet i sin vård följer av 3 §.

Lagen tillämpas givetvis såväl när en person adopterar ensam som när man adopterar gemensamt. Bidragets storlek är detsamma i båda fallen.

3 §

Det krävs att adoptivföräldrarna var bosatta här i landet när de fick barnet i sin vård. Här avses inte den rättsliga vårdnaden utan den tidpunkt vid vilken de blivande adoptivföräldrarna fick barnet i sin faktiska vård. För rätt till bidrag måste kunna förutsättas att adoptivföräldrarna redan vid denna tidpunkt hade för avsikt att adoptera barnet. Bidrag skall alltså inte lämnas om ett barn av någon annan orsak kommer i en familjs faktiska vård men långt senare fråga om adoption uppkommer.

Det krävs vidare att adoptivföräldrarna är bosatta här i landet när adoptionen blir giltig här. Det har inte ansetts befogat att "exportera" bidrag till adoptivföräldrar som lämnat Sverige och bosatt sig utomlands när adoptionen blir genomförd.

Bidraget skall administreras av försäkringskassorna. De adoptivföräldrar som är bosatta i riket är i regel inskrivna hos en försäkringskassa. Det är med hänsyn härtill naturligt att i möjlig mån använda samma bosättningsbegrepp i fråga om kostnadsbidraget som det som tillämpas av försäkringskassorna enligt lagen om allmän försäkring. Därför bör i fråga om kravet på bosättning vid de nyss angivna tidpunkterna tillämpas vad som gäller enligt 1 kap. 3 § första stycket lagen om allmän försäkring om bosättning här i riket. Det innebär att den som lämnar Sverige för längst ett år fortfarande skall anses bosatt här.

Meningen är att bidraget skall bestämmas schablonmässigt. Att adoptivföräldrar av andra orsaker än adoptionen vistas utomlands och att det därför exempelvis inte uppkommer särskilda resekostnader för dem påverkar alltså inte bidragets storlek. En förutsättning är dock att kravet på bosättning här i landet är uppfyllt. Annars lämnas inte något bidrag.

Den särskilda bestämmelsen i 1 kap. 3 § fjärde stycket lagen om allmän försäkring om den som sänds till ett annat land av en statlig arbetsgivare är inte avsedd att tillämpas i fråga om kostnadsbidraget. För denna kategori av adoptivföräldrar gäller alltså i fråga om kostnadsbidraget samma bosättningskrav som för andra adoptivföräldrar; dvs. om utsändningstiden är avsedd att vara längst ett år skall bosättning här i landet anses föreligga.

4 och 5 §§

I 4 § anges bidragets storlek. Storleken är beroende av den genomsnittliga kostnaden för en adoption med avseende på barnets ursprungsland. Av 5 § följer att genomsnittskostnaden för olika länder fastställs av regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer. I avsnitt 3 och 5 finns överväganden om bidragets storlek och om fastställandet av genomsnittskostnaden för olika länder. Avsikten är att regeringen skall bemyndiga NIA att fastställa genomsnittskostnaderna. Bemyndigandet bör ske genom en förordning i vilken även kan tas in behövliga föreskrifter för NIA i detta avseende.

Det bör understrykas att genomsnittskostnaden och bidragets storlek inte skall påverkas av om adoptionen är förmedlad av de auktoriserade adoptionsorganisationerna eller genomförd privat.

6 §

Bidrag lämnas endast för barn som inte hade fyllt tio år när adoptivföräldrarna fick det i sin vård. Även här avses den faktiska vården, inte den rättsliga.

Bidrag lämnas inte om adoptionen avser eget eller makes barn eller makes adoptivbarn.

I paragraferna avhandlas administrationen av bidraget. Här kan hänvisas till avsnitt 6.

Av 8 § andra stycket följer att adoptivföräldrarna i sin ansökan kan ange till vem av dem bidraget önskas utbetalt. De kan också välja att bidraget utbetalas delat mellan dem. Är de inte ense om annan fördelning tillkommer bidraget dem med hälften vardera.

Ikraftträdandebestämmelserna

Av skäl som framgår av avsnitt 7 avses lagen träda i kraft den 1 januari 1989 men bli tillämplig också om adoptionsförfarandet påbörjats eller t.o.m. blivit genomfört dessförinnan. Avgörande är den tidpunkt då de blivande adoptivföräldrarna fick barnet i sin vård här i landet. Om denna tidpunkt inträffar efter utgången av juni 1988 avses lagen bli tillämplig. Bidrag kan alltså lämnas för barn som visserligen kommit i de blivande adoptivföräldrarnas vård utomlands före den 1 juli 1988 men som kommer till Sverige efter utgången av juni 1988.

Här kan anmärkas att adoptivföräldrarna skall anses ha fått barnet i sin vård här i landet när de tagit det om hand här för faktisk vård (jfr specialmotiveringen under 3 §).

Enligt 8 § skall ansökan om bidrag ske hos försäkringskassan inom ett år efter det att adoptionen blivit giltig här. Om en bidragsgrundande adoption i något fall blivit giltig här före ikraftträdandet kan alltså ansökningstiden komma att bli kortare än ett år från lagens ikraftträdande. Att särreglera sådana fall för att utsträcka ansökningstiden har ej ansetts motiverat.

10.2 Förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370)

Lagändringen innebär att det statliga bidraget vid adoption av utländska barn inte skall räknas till skattepliktig inkomst.

Ändring i samma paragraf har föreslagits också genom proposition (1987/88:176) om äldreomsorgen inför 90-talet. De båda förslagen behöver samordnas under beredningen i riksdagen.

11 Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

dels att anta förslagen till

1. lag om bidrag vid adoption av utländska barn.
2. lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370),

dels att

3. till *Bidrag till kostnader för adoptioner* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1988/89 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 30 000 000 kr.

12 Beslut

Prop. 1988/89:3

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att anta de förslag som föredraganden har lagt fram.

Sammanfattning av betänkandet (Ds S 1987:1) Kostnader i samband med adoption av utländska barn

Enligt regeringens direktiv har uppgiften för utredningen varit att undersöka förutsättningarna för att minska den enskildes kostnader i samband med adoption av utländska barn.

Förmedling av sådana adoptioner bedrivs huvudsakligen av fem ideella organisationer som erhållit auktorisation för sin verksamhet av statens nämnd för internationella adoptionsfrågor (NIA). Dessa organisationer har bistått med material när det gäller kostnadsstruktur och kostnadsutveckling för en adoption. Vidare har utredningen genomfört en enkätundersökning bland adoptivföräldrar i landet. Därutöver har de representanter som ingått i den särskilda referensgrupp som stått till utredarens förfogande utifrån sina erfarenheter på området lämnat råd och synpunkter under arbetets gång.

Totalt finns i dag ca 27 000 utomnordiska adoptivbarn i Sverige. Sedan år 1975 har i genomsnitt 1 600 adoptivbarn kommit till Sverige varje år. De flesta av dessa har förmedlats av en auktoriserad adoptionsorganisation. År 1985 förmedlades 87 % av samtliga adoptivbarn genom sådan organisation och övriga genom privata kontakter. Barnen kommer i regel från Colombia, Indien, Korea eller Sri Lanka. År 1985 kom ca 80 % av samtliga adoptivbarn från något av dessa länder. Den helt övervägande delen av adoptanterna var gifta par. Detta sammanhänger delvis med att barnens ursprungsländer uppställer som krav för att få adoptera att sökandena skall vara man och hustru. Endast tre procent av de föräldrar som fick sitt barn förmedlat genom adoptionsorganisation år 1985 adopterade som ensamstående. De totala adoptionskostnaderna vid adoption av ett utländskt barn uppgick år 1985 till i genomsnitt 40 000 kr. Kostnaden för adoption av ytterligare ett barn vid ett andra adoptionstillfälle är vanligen lika hög.

Av svaren på enkäten till adoptivföräldrar har bl.a. framgått att den genomsnittliga inkomsten för make i adoptivfamilj som tog emot ett utländskt barn för adoption år 1985 var ca 122 000 kr. Denna inkomst var högre än genomsnittsinkomsten för en industriarbetare men lägre än för en industri-tjänsteman. Yrkesfördelningen för adoptivföräldrar jämfört med fördelningen i den totala befolkningen uppvisar i vissa fall stora olikheter. Sålunda var år 1985 30 % av adoptivföräldrarna sysselsatta med arbete inom tekniskt, natur- och samhällsvetenskapligt arbete m.m. medan inom totalbefolkningen 16 % hade sådan sysselsättning.

År 1985 hade ca 60 % av de föräldrar som adopterade genom organisation finansierat adoptionen med lån. Det genomsnittliga lånebeloppet var ca 30 000 kr. Av de föräldrar som adopterat endast en gång och som tog emot ett utländskt barn för adoption år 1985 ville 66 % adoptera fler barn. Av dem som inte kunde tänka sig att adoptera fler barn uppgav 74 % kostnads-skäl som grund härtill.

Utredningen har funnit att förutsättningarna för att minska den enskildes kostnader i samband med adoption av utländska barn är mycket begränsade.

I några avseenden torde emellertid förutsättningar finnas att nedbringa kostnaderna för den enskilde. Sålunda skulle kostnadsminskningar kunna åstadkommas om organisationerna ökade sitt samarbete framför allt beträffande resorna till och från barnets ursprungsland. Resekostnaderna utgör en stor utgiftspost vid en internationell adoption. Utredningen, som avvisar tanken på att staten, genom NIA eller annorledes, söker att genom förhandlingar uppnå bättre resevillkor för de adoptionssökande, föreslår att regeringen ger NIA i uppdrag att i samråd med statskontoret granska vilka samordningsinsatser från organisationernas sida som kan leda fram till minskade resekostnader i samband med adoption av utländska barn och därmed begränsa den enskildes kostnader. För att organisationerna skall initieras till sådana gemensamma insatser bör en viss del av nu utgående statsbidrag till organisationerna användas på sådant sätt att detta syfte främjas.

Adoptionssökandena får inbetala förskott till organisationerna i samband med att de godkänns för adoption. Räntorna på dessa förskott fonderas och uppgår ibland till betydande belopp. Medlen används i huvudsak för att täcka större oförutsedda utgifter för föräldrarna. Utredningen pekar på möjligheterna till sänkta kostnader för den enskilde genom att fonderade medel jämte avkastningen därav i större utsträckning än för närvarande kommer föräldrarna till godo i form av minskade avgifter till organisationerna. Utredningen anser det lämpligt att även denna fråga beaktas i samband med övriga uppdrag till NIA och statskontoret.

En annan kostnadspost vid en internationell adoption avser översättning av handlingar till främmande språk. NIA bör ges i uppdrag att i samarbete med organisationerna undersöka förutsättningarna för att anordna en översättningsservice för alla adoptionssökande. Utredningen föreslår att nu utgående statligt bidrag, vilket för närvarande är drygt 1 milj. kr. om året, ökas med 500 000 kr. per år för att användas vid inrättande och drivande av en sådan gemensam service. Om och i vad mån de adoptionssökande skall betala för översättning bör vara beroende av kostnaderna för servicen.

För att adoptionsorganisationerna skall erhålla auktorisation ställer staten vissa krav. Statens möjligheter att mer övergripande påverka adoptivföräldrarnas kostnader kan huvudsakligen ske genom en ytterligare styrning av organisationerna antingen via statsbidraget eller genom uppställande av mer preciserade krav för auktorisation. Enligt utredningens mening bör staten inte styra adoptionsverksamheten genom ytterligare regler utöver dem som redan finns. En ökad reglering av organisationernas verksamhet är ägnad att fördyra denna verksamhet.

Utredningen föreslår i stället att adoptivföräldrarna skall befrias från de fördyringar som det redan befintliga och med hänsyn till barnets bästa motiverade regelssystemet medför för organisationerna och som i viss mån avspeglas i deras administrationsavgifter.

Likaså anser utredningen det vara befogat att staten bidrar till minskning av adoptionskostnaderna genom att avstå från statliga avgifter för legalisering och andra statliga avgifter såsom utdrag ur polisregister, mantalskriv-

ningsbevis och beslut om svenskt medborgarskap. En sådan undantagsreglering skulle dock göra adoptionsprocessen mer komplicerad och tungrodd än som redan är fallet såväl för föräldrarna som för berörda myndigheter.

För att adoptivföräldrarna inte skall drabbas av statliga avgifter och av fördyringar som följer av den statliga styrningen av adoptionsverksamheten föreslår utredningen att ett nytt statligt bidrag skall införas. Bidraget föreslås utgå med 5 000 kr. per adoptionstillfälle och bör lämnas direkt till föräldrarna när adoptionen är genomförd. Bidraget bör utbetalas av de allmänna försäkringskassorna efter ansökan av adoptivföräldrarna.

Kostnaden för de föreslagna statliga bidragen beräknas uppgå till sammanlagt 8 milj. kr. Utredningen föreslår att detta belopp avdelas i samband med en justering av det familjeekonomiska stödet till barnfamiljerna.

Utredningen är inte beredd att föreslå statliga bidrag utöver vad som nu angivits.

För det fall de överväganden regeringen kommer att göra leder till att ytterligare statliga bidrag bör införas redovisar utredningen i bilaga 1 till betänkandet en teknisk lösning till utformning av ett sådant bidrag till adoptivföräldrarna. Utredningen presenterar två olika alternativ härför. Det ena alternativet stöder i första hand adoption av barn vid ett andra adoptionstillfälle under det att det andra alternativet ger ett lika stort bidrag vid varje adoptionstillfälle.

I enlighet med sina direktiv har utredningen slutligen försökt att bedöma utvecklingen av adoptionsverksamheten på längre sikt. Utan att kunna ge något säkert belägg för sin uppfattning uttalar utredningen den förmodan att, i den mån barn finns tillgängliga för adoption, en ökning av antalet adoptioner är att förvänta om ett statligt bidrag införs enligt något alternativ som anges i nämnda bilaga.

Teknisk utformning av ett utvidgat statligt bidrag till adoptivföräldrar

Utredningen presenterar två olika modeller för utformning av ett statligt bidrag utöver vad utredningen föreslagit. Konkreta belopp har angivits för att därigenom belysa vilka ställningstaganden som måste göras vid införande av ett utökat statligt bidrag och avser inte att rekommendera några särskilda belopp.

Alternativ 1

Av svaren från föräldrarna har framgått att en stor andel av dem som redan adopterat ett barn av kostnadsskäl avstår från att adoptera ytterligare barn. Skäl finns därför att eventuellt statligt bidrag utformas så att ett väsentligt förhöjt bidrag utgår för det andra adoptivbarnet. Härigenom ökas möjligheterna för adoptivbarnen att få syskon, vilket kan vara ett värde i sig. För att tillgodose detta kan ett statligt bidrag utformas så att 10 000 kr. utgår vid första adoptionstillfället till samtliga adoptivföräldrar för utgifter i samband med adoption av utländskt barn och att till adoptivföräldrar som adopterar ytterligare barn vid senare tidpunkt utgår ett bidrag på högst 30 000 kr. per adoptionstillfälle.

Alternativ 2

Bidraget kan alternativt bestämmas till högst 20 000 kr. vid varje adoptionstillfälle. Effekten härav blir densamma som enligt alternativ 1 för föräldrar som adopterar totalt två barn. Vid adoption av fler barn blir bidraget mindre än enligt alternativ 1.

I vissa fall understiger den totala adoptionskostnaden 20 000 kr. Detta gäller bl.a. vid adoption av barn från vissa länder i Europa och Nordafrika. För att undvika överkompensation skulle ett system kunna utformas så att bidraget utgör en viss andel av de totala faktiska adoptionskostnaderna med angivande av ett högstbelopp. Detta skulle göra det nödvändigt att verkställa en utredning angående kostnaderna vid varje adoption vare sig denna sker genom organisation eller genom privata kontakter. En sådan utredning blir administrativt krävande med hänsyn till svårigheter att bestämma de kostnader som skulle få medräknas i underlaget.

Mot denna bakgrund bör schabloner för de totala adoptionskostnaderna med avseende på barnets ursprungsland årligen utarbetas av NIA efter samråd med de auktoriserade adoptionsorganisationerna. Om man väljer alternativ 2 bör bidraget i intet fall överstiga hälften av schablonbeloppet. Bidraget utgår då med 50 % av schablonbeloppet, dock högst bidragets maximibelopp, 20 000 kr. Om man väljer alternativ 1 bör samma regel gälla vid adoption av ett första barn, under det att procentandelen vid det andra adoptionstillfälle bör vara 75 % av schablonbeloppet. Den totala adoptionskostnaden kan förvisso även understiga 10 000 kr. resp. 20 000 kr. särskilt i fall

adoptivföräldrarna genom utlandsarbete själva kommit i kontakt med det blivande adoptivbarnet eller då adoptivföräldrarna kan erhålla kraftigt reducerade resekostnader till följd av sin anställning. Enligt enkätundersökningen är dock omständigheter av detta slag mycket ovanliga och särskilda åtgärder för dessa adoptivföräldrar torde inte böra vidtas, då administrationskostnaden härför skulle överstiga de besparingar som kunde göras på det totala statliga bidraget.

Ett statligt bidrag kan utbetalas antingen som ett förskott med därpå följande slutreglering när adoptionen är genomförd eller i sin helhet först när adoptionen är genomförd. Bidraget skulle utges till adoptivföräldrarna, vare sig de adopterar med hjälp av en organisation eller genom privata kontakter. Då det vid den tidpunkt då det skulle vara aktuellt att utbetala ett förskott inte är säkert att barnets ursprungsland är definitivt bestämt kommer svårigheter att uppstå vid bestämmande av förskottsbeloppet. Mot bl.a. denna bakgrund torde det vara lämpligt att bidrag utbetalas först när adoptionen är genomförd.

Som villkor för att bidrag skall lämnas bör krävas att adoptivföräldrarna är bosatta här i riket vid adoptionstillfället och att adoptivbarnet inte fyllt tio år vid adoptionstillfället.

Utredningen vill i detta sammanhang fästa uppmärksamheten på frågan om bidrag enligt något av ovan nämnda alternativ bör utgå vid adoption av barn från de nordiska länderna.

Bidrag bör utbetalas av de allmänna försäkringskassorna efter ansökan från adoptivföräldrarna. NIA och riksförsäkringsverket bör få i uppdrag att gemensamt utarbeta anvisningar för tillämpningen av reglerna om bidragen.

Om man inför ett bidrag som utbetalas när den svenska adoptionen är genomförd föreligger risk för att föräldrarna så snart ett förslag därom blir känt underlåter att ansöka om adoption trots att barnet redan finns i Sverige. Regeringen bör därför överväga lämpliga övergångsregler.

Statens kostnader för ett bidrag kan beräknas uppgå enligt alternativ 1 till 25,0 milj. kr. och enligt alternativ 2 till 31,2 milj. kr. Dessa kostnader är beräknade på grundval av 1985 års siffror, dvs. 1 560 adoptivbarn, varav 70 % adopterades av föräldrar som adopterade för första gången.

Enligt enkätundersökningen avstår 400-500 föräldrar från att adoptera fler barn på grund av kostnadsskäl. Om 400 av dessa föräldrar till följd av införandet av ett statligt bidrag enligt något av de skisserade alternativen adopterar ytterligare barn ger detta en ökad kostnad för staten med 12 milj. kr. för alternativ 1 och med 8 milj. kr. för alternativ 2.

Sammanställning av remissyttranden över betänkandet (Ds S 1987:1) Kostnader i samband med adoption av utländska barn

Efter remiss har yttranden över betänkanden avgetts av *socialstyrelsen*, *riksförsäkringsverket (RFV)*, *Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor (NIA)*, *riksrevisionsverket (RRV)*, *statskontoret*, *kammarrätten i Sundsvall*, *länsstyrelsen i Södermanlands län*, *Försäkringskasseförbundet*, *Landsorganisationen i Sverige (LO)*, *Centralorganisationen SACO/SR*, *Sveriges advokatsamfund*, *Stockholms kommun*, *Göteborgs kommun*, *Sundsvalls kommun*, *Norrköpings kommun*, *Förbundet Adoptionscentrum (AC)*, *Barnen framför allt-Adoptioner (BFA-A)*, *Familjeföreningen för Internationell Adoption (FFIA)*, *Sri Lanka Barns Vänner (SLBV)*, *Riksföreningen Ensamstående Adoptivföräldrar (EAF)* och *Föreningen Auktoriserade Translatorer (FAT)*.

Därutöver har synpunkter på betänkandet inkommit från *Adoptionscentrum Mellannorrland* och *Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund*.

Stockholms tingsrätt, *Svenska kommunförbundet* och *Svenska arbetsgivarföreningen* har anmält att de avstår från att yttra sig över remissen.

Att utredningen kommit till stånd har över lag uppfattats positivt. Också utredningsmaterialet är uppskattat. Så skriver exempelvis BFA-A: "Utredningen beskriver på ett sakligt tillfredsställande sätt de ekonomiska villkoren för verksamhet med internationella adoptioner. Flertalet av de föreslagna åtgärderna för att minska den enskildes kostnader för adoption är också realistiska och positiva."

Det bakomliggande materialet kommenteras – såvitt gäller annat än det som är kopplat till de angivna förslagen – bara i begränsad utsträckning. *Socialstyrelsen* konstaterar att det av "utredningen framgår bl.a. att de som adopterat barn från utlandet har högre inkomst än genomsnittet för en industriarbetare men lägre än för en industritjänsteman. Man vet däremot inte hur många som avstått från att adoptera barn från utlandet av det skälet att de redan på förhand vet att de inte har råd med det".

Adoptionskostnadsutredningen föreslår att ett statligt bidrag skall införas för att adoptivföräldrarna inte skall drabbas av statliga avgifter och av de fördyringar som följer av den statliga styrningen av adoptionsverksamheten. Bidraget föreslås utgå med 5 000 kr. per adoptionstillfälle.

I en bilaga skisser utredningen två alternativ till sitt förslag. Det ena (alt. 1) utformas så att ett statligt bidrag på 10 000 kr. utgår vid första adoptions-tillfället till samtliga adoptivföräldrar för utgifter i samband med adoption av utländskt barn och att till adoptivföräldrar som adopterar ytterligare barn vid senare tidpunkt utgår ett bidrag på högst 30 000 kr. per adoptionstillfälle. Bidraget kan alternativt (alt. 2) bestämmas till högst 20 000 kr. vid varje adoptionstillfälle.

Utredningens förslag om ett stöd för att täcka de kostnader för avgifter m.m. som föräldrarna har får stöd av *statskontoret* som dock inte tycker att stödet skall överstiga de verkliga kostnaderna av detta slag. Stödet bör därför begränsas till 2–3 000 kr.

Norrköpings kommun stödjer också förslaget. I sammanhanget påpekar kommunen att man reagerar mot att notarius publicus inte har en enhetlig taxa i hela landet för legalisering.

RFV vänder sig mot motiveringen för förslaget och anför: "Riksförsäkringsverket hyser för egen del starka betänkligheter inför utredningens hänvisning till den fördyring som följer av den statliga styrningen som ett skäl för att införa bidraget. Statlig styrning förekommer i många olika sammanhang. Skälen till det är ofta att förbättra förhållandena för enskilda. Den styrning som här är i fråga är avsedd att vara till gagn för dem som vill adoptera utländska barn. Riksförsäkringsverket vill därför inte se dessa kostnader som en belastning för adoptivföräldrarna. Vidare kan ifrågasättas om de totala adoptionskostnaderna kan anses ha ökat genom den statliga styrningen. Det förefaller inte osannolikt att den tillsyn och kontroll som bedrivs av det allmänna bidrar till att minska kostnaderna i jämförelse med de kostnader som skulle uppkomma om hjälpverksamheten bedrivs under helt fria former. Den helt övervägande delen av adoptionskostnaderna ligger också utanför det av utredningen anförda motivet för bidrag."

Flertalet remissinstanser anser att det av utredningen föreslagna beloppet är otillräckligt och att nivån i stället bör ligga kring den i bilagan angivna. Detta gäller *socialstyrelsen*, *NIA*, *Försäkringskasseförbundet*, *LO*, *SACO/SR*, *Stockholms och Sundsvalls kommuner*, *AC*, *BFA-A*, *FFIA*, *SLBV*, *EAF*, *Adoptionscentrum Mellannorrland* och *Sverige socialdemokratiska kvinnoförbund*.

NIA anser att "ett bidrag med 5 000 kr. per adoptionstillfälle är ett steg i rätt riktning men enligt nämndens mening otillräckligt i förhållande till kostnaden – år 1985 i medeltal mellan 30 000–40 000 kr. – för en adoption av utländska barn".

Länsstyrelsen i Södermanlands län anser att bidraget bör vara större än det av utredningen föreslagna.

AC och *EAF* anser att adoptivföräldrarna – utöver ett bidrag av den typ som beskrivits i bilagan – skall befrias från samhälleliga avgifter.

När det gäller de två i bilagan utformade alternativen förordas alternativ 1 – 50 % av kostnaderna dock högst 10 000 kr. för första barnet och 30 000 kr. för de följande barnen – av följande remissinstanser: *Försäkringskasseförbundet*, *SACO/SR*, *Stockholms och Sundsvalls kommuner*, *BFA-A*, *EAF* och *Adoptionscentrum Mellannorrland*.

BFA-A anser att "båda alternativen är bra, men alternativ 1 förordas då det alternativet bättre stimulerar till adoption av ett andra barn".

Norrköpings kommun anför: "Det är positivt och nyttigt för barn att växa upp med syskon och syskon är som regel en tillgång under hela livet. Detta gäller i hög grad de utländska adoptivbarnen. Ett utvidgat bidrag bör därför i första hand underlätta för föräldrar att genomföra en andra adoption."

Alternativ 2 – lika bidrag för alla barn – förordas av följande remissin-

stanser: *socialstyrelsen, NIA, LO, SACO/SR, AC, FFIA, SLBV* och *Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund*.

Prop. 1988/89:3

LO motiverar sitt ställningstagande på följande sätt: "Mot bakgrund av att kostnaderna för adoption är lika stora för första barnet som för syskon bör bidraget enligt vår uppfattning vara lika stort, dvs. 20 000 kr. vid varje adoption."

AC, BFA-A, SLBV och *EAF* anser att beloppet bör motsvara ett basbelopp och därmed vara värdesäkrat. Också *socialstyrelsen* anser att beloppet bör värdesäkras.

Ett antal remissorgan motsätter sig utredningens tanke att bidrag skall utgå per adoptionstillfälle oavsett hur många barn som då adopteras. Det gäller: *socialstyrelsen, NIA, AC, BFA-A* och *FFIA*.

BFA-A anför: "Vi anser att utredningen faktiskt redovisar att det är så mycket dyrare för en familj som adopterar syskon att de bör få bidrag för två eller i förekommande fall fler adoptioner. Om ett bidrag i storleksordningen max ett basbelopp införs kommer den föreslagna regeln att bidraget inte skall överstiga 50 resp. 75 % av schablonbeloppet garantera att familjen inte överkompenseras. Syskon är svårplacerade och skulle med ett oförmånligt bidrag kunna bli än mer svårplacerade. Det är viktigt att syskon kan placeras tillsammans, och det är viktigt att adoptivbarn får syskon."

När det gäller avgränsningen av bidragskretsen föreslår utredningen en åldersgräns på tio år när det gäller de barn som adopteras. De remissinstanser som berör frågan är negativa till denna åldersgräns och vill antingen ha en högre åldersgräns eller ingen alls. Det gäller: *socialstyrelsen, NIA, Försäkringskasseförbundet, AC, BFA-A* och *FFIA*.

AC anför: "Om bidrag ges endast när barnet är under tio år riskerar det att drabba ett antal familjer orättvist. Det äldsta barnet i en syskongrupp kan t.ex. vara tio eller elva år. Åldersgränsen bör därför sättas högre."

Utredningen föreslår att bidraget utgår när adoptionen är genomförd och endast till föräldrar som är bosatta här i riket.

NIA behandlar denna avgränsning utförligt och konstaterar: "Med utredningens förslag undantas sådana adoptioner som är automatiskt giltiga i Sverige till följd av att adoptanterna haft hemvist i beslutslandet vid tiden för adoptionsbeslutet. I de fall det däremot krävs att adoptionen genomförs i Sverige skulle förslaget dock innebära att personer som under mer eller mindre varaktig bosättning utomlands i bosättningslandet tagit emot ett barn för adoption skulle bli berättigade till bidraget, om det flyttat till Sverige när adoptionen genomförs här. Det skulle också innebära att de som i Sverige tagit emot ett utländskt barn för adoption exempelvis genom auktoriserad organisation, men som flyttat utomlands innan adoptionen hunnit genomföras i Sverige, skulle gå miste om bidraget.

NIA anser att en mera ändamålsenlig avgränsning av de bidragsberättigade adoptanterna skulle uppnås, om bosättning i Sverige vid den tidpunkt föräldrarna fick barnet i sin vård i stället blev avgörande. Det är alltså den faktiska vården som avses, inte den rättsliga vårdnaden. Merparten av adoptionskostnaderna uppkommer ju i allmänhet såsom reskostnad i samband med att adoptivföräldrarna övertar den faktiska vården av barnet och har

inte något samband med att adoptionen genomförs juridiskt i Sverige. Bidraget bör emellertid inte betalas ut förrän adoptionen är genomförd i Sverige.”

Några remissinstanser vill undanta barn från de nordiska länderna från bidrag: Det gäller *socialstyrelsen*, *NIA* och *AC*.

Att bidrag skall utgå också för s.k. privata adoptioner ifrågasätts inte av någon. *NIA* och *AC* tar dock upp problem med att bestämma bidrag i dessa fall. *NIA* anför: ”Enligt *NIA*:s mening bör naturligtvis adoptioner som förmedlats genom de auktoriserade adoptionsorganisationerna omfattas av bidraget. Lika klart är det att adoption av eget barn eller av andra makens barn eller adoptivbarn bör falla utanför. — Beträffande den stora grupp adoptioner som därefter återstår måste begränsningar ske, i vart fall vid ett utvidgat bidrag och särskilt om ett sådant skall beräknas på schablonmässiga grunder. Vid många av de adoptioner som faller inom ramen för utredningsförslaget skulle annars ett schablonmässigt bestämt statligt bidrag till adoptivföräldrarna på kanske 20 000 kr. framstå som mycket generöst. En begränsning skulle kunna bestå i att rätten till bidrag prövades i varje enskilt fall. En sådan prövning skulle emellertid fordra ett omfattande utredningsarbete hos försäkringskassorna eller *NIA* och är därför inte lämplig. Det är också möjligt att låta ett belopp, lika stort för alla, utgå i dessa fall. Slutligen kan man tänka sig ett annat sätt för beräkning av bidraget som innebär att försäkringskassorna får betala ut ett bidrag av en procentandel av visade kostnader bl.a. för att föra barnet till Sverige. Resekostnaderna är ju nästan alltid den största enskilda posten vid en adoption.”

Liknande synpunkter framförs av *AC*.

Socialstyrelsen anser det vara tveksamt om fullt bidrag skall betalas ut till föräldrar som av olika anledningar haft mycket låga kostnader för adoptionen t.ex. på grund av anställningsförhållanden eller vid en släktingadoption. Vid en släktingadoption torde föräldrarna rimligen ha lägre utgifter än vid en adoption av ett okänt barn.

Utredningens förslag om att schabloner för de totala adoptionskostnaderna med avseende på barnets ursprungsland årligen utarbetas av *NIA* efter samråd med de auktoriserade adoptionsorganisationerna har i övrigt inte mött något motstånd vid remissbehandlingen.

Försäkringskasseförbundet understryker vikten av en så enkel administration som möjligt av det nya bidraget. Ansökningsförfarandet och utbetalningsrutinerna bör vara enkla och snabba att handlägga. Den föreslagna schabloniseringen är därför att föredra framför en kostnadsutredning av varje adoptionsärende.

Utredningen föreslår att bidraget lämnas när adoptionen är genomförd.

Detta förslag tillstyrks av *socialstyrelsen*, *Försäkringskasseförbundet* och *BFA-A*.

AC, *FFIA* och *SLBV* vill i stället att bidraget utbetalas samtidigt som det första barnbidraget för barnet betalas.

AC anför: ”Utredningens förslag att bidrag ska utbetalas först när adoptionen fullföljts enligt svensk lag kan drabba vissa familjer orättvist. — I vissa länder genomförs den formella adoptionen först sedan familjen lämnat landet. Dessa familjer skulle då inte kunna få bidrag förrän efter ett halvt år

eller i extrema fall flera år. Familjens verkliga utgifter däremot inträffar före adoptionen när de betalar förskott till organisationen och köper sin resa. — Bidraget bör därför utbetalas efter kyrkobokföringen samtidigt som föräldrapenning och barnbidrag börjar utbetalas.”

Länsstyrelsen i Södermanlands lämföreslår att bidraget betalas i förskott.

Kammarrätten i Sundsvall påpekar att bidrag av den art som behandlas i betänkandet utan särskild reglering torde bli att hänföra till skattepliktig inkomst. Kammarrätten vill också understryka betydelsen av att det när frågan om bidrag i någon form tas upp till behandling i denna inryms en bedömning av bidragsfrågan i skattetekniskt hänseende.

Adoptionsorganisationerna tar upp frågan om ikraftträdande om ett bidrag införs. *AC* anför: ”Utredningen har inte tillräckligt uppmärksammat de problem som kan uppstå vid införandet av ett bidrag. Om ett bidrag införs så att det blir en period mellan beslut och införande kan en grupp föräldrar tvingas välja mellan att adoptera så snart de kan och att uppskjuta sin adoption för att få ett bidrag. Organisationernas verksamhet kan då skadas och det kan bli svårt att hitta föräldrar till barn. Övergångsbestämmelserna bör därför utformas så att de som tar emot sina barn från det en proposition lagts fram, får bidraget.”

Liknande synpunkter framförs av *BFA-A*, *FFIA* och *SLBV*.

Utredningens förslag att bidraget skall administreras av försäkringskassorna har inte mött några invändningar i remissbehandlingen. Det tillstyrks uttryckligen av *RFV*, *NIA*, *Försäkringskasseförbundet* och *SLBV*.

Förutom förslaget om ett särskilt bidrag för kostnader vid internationella adoptioner finns i utredningen förslag om att *NIA* i samarbete med statskontoret och de auktoriserade adoptionsorganisationerna skall ges i uppdrag att utreda möjligheterna till ytterligare samordning bl.a. vad gäller resor, översättning etc. Förslagen har i allmänhet mottagits väl. Några synpunkter har dock framkommit. *Statskontoret* och *RRV* anser att statskontoret inte skall delta i denna utredningsverksamhet.

NIA anför: ”Nämnden tillstyrker förslaget att regeringen uppdrar åt *NIA* att i samråd med statskontoret granska vilka samordningsinsatser från organisationernas sida som kan leda fram till minskade kostnader för resor. Av uppdraget bör klart framgå att arbetet skall utföras tillsammans med organisationerna. Nämnden tillstyrker också att ett belopp avsätts som stimulans för att få gemensamma insatser till stånd. Nu utgående statsbidrag bör därför utökas med lämpligt belopp så att inte stödet till organisationerna i form av statsbidrag urholkas.”

AC motsätter sig inte ett sådant arbete men pekar på en lång rad hinder mot ytterligare samordning.

När det gäller översättningsservice anför *FAT* följande: ”En *samordnad översättningsservice hos organisationerna själva* kan vara en god utväg, om vissa förutsättningar är uppfyllda. Helt väsentligt i sammanhanget är nämligen — både med hänsyn till kostnaderna och till kvaliteten

– att man *inte skapar en fördyrande mellanhand*, vilket en fristående översättningsförmedling eller -byrå erfarenhetsmässigt utan undantag alltid blir, den må sedan vara statlig, halvstatlig eller privat,

– att man även i fortsättningen *direkt* vänder sig till de av statligt organ kompetensprövade auktoriserade translatörerna, eftersom de är till för bl.a. uppgifter av det här slaget, eller – om någon sådan inte skulle finnas tillgänglig – till annan värenommerad översättare.”

Föreningen påpekar vidare: ”Redan nu finns flera av de handlingar som skall bifogas adoptionsansökan färdigöversatta till engelska och spanska, vilket är av betydelse. Även andra handlingar och formulär bör kunna standardiseras och sedan översättas till aktuella språk. Också rekommendationsbrev, intyg och andra utlåtanden bör kunna avfattas på *färdiga standardformulär*, vilket avsevärt kommer att förbilliga översättningen av den individuella texten på sådana formulär.”

AC tar upp en fråga som berörts i utredningsarbetet nämligen om en begränsning av antalet utlandskontakter också skulle begränsa kostnaderna. Förbundet finner detta resonemang delvis felaktigt. Plötsliga förändringar i utlandet kan medföra att adoptionerna från ett land stoppas. För att trygga verksamheten på lång sikt arbetar AC hela tiden med nya adoptionskontakter. AC måste också anpassa sig till den struktur adoptionsverksamheten har i ett land, antingen den är centraliserad till en eller ett par organisationer eller den är utspridd över hela landet.

I utredningens betänkande konstateras att det kan diskuteras hur stora adoptionsorganisationernas fonder skall tillåtas bli innan de kommer föräldrarna till godo i form av minskade avgifter till organisationerna.

Utredningen tar upp tanken på ett uppdrag till NIA också när det gäller denna fråga.

Förslaget tillstyrks av *socialstyrelsen*, *NIA*, *statskontoret* och *Stockholms kommun*.

AC anför: ”AC anser att adoptionsverksamhet är så ekonomiskt riskfylld och osäker att fonder som täcker mer än några månaders verksamhet behövs. Denna uppfattning har även framförts av AC:s revisorer. – AC ifrågasätter behovet av en utredning av NIA och statskontoret om fondernas storlek, men kommer självfallet att medverka om ett sådant uppdrag ges.”

BFA-A ifrågasätter om statsmakterna skall reglera hur stora fonder organisationerna får/bör ha.

RRV påpekar att: ”Kostnaderna för adoption av utländskt barn genom adoptionsorganisation varierade år 1985 från 25 000 kr. till 55 000 kr. Detta faktum indikerar att en klar redovisning av de kostnadseffekter som de olika adoptionsmöjligheterna leder till för de adoptionssökande ökar möjligheterna att minska kostnaderna för adoption för den enskilde. *RRV* föreslår därför att NIA tillsammans med adoptionsorganisationerna arbetar fram en sådan redovisning.”

Slutligen tas frågan om statsbidrag till organisationerna upp av några adoptionsorganisationer. AC anför att utlandskontakterna har olika krav på de blivande adoptivföräldrarna (t.ex. ålder, äktenskapets längd, barnlöshetsintyg). Adoptionscentrum kan hjälpa så gott som alla slags sökande att adoptera eftersom organisationen har ett så omfattande kontaktnät i utlandet.

Det svenska samhället har ett intresse av att de flesta adoptionerna förmedlas av organisationer.

- Organisationerna ger de sökande en rådgivning som de inte kan få på andra håll.
- Organisationerna tar ansvar för att lagar och etiska regler i utlandet följs.
- Organisationerna hjälper familjer som saknar resvana och språkkunskaper.
- Organisationerna är diskussionspartners för utländska myndigheter och organisationer, så att verksamheten kan följas upp och hela tiden förbättras.

Den deklaration om fosterbarnsvård och adoption som Sverige röstat för i FN förutsätter också att "placeringar som regel görs genom ansvariga myndigheter eller organisationer."

Staten bör därför stödja organisationernas verksamhet med ett särskilt bidrag. Även de krav NIA ställer på rapportering, samordning och andra åtgärder motiverar statsbidraget.

AC har i en särskild statsbidragsansökan till NIA visat att statsbidraget har urholkats avsevärt sedan 1980.

AC anser att statsbidraget bör höjas till minst 1,5 milj. kr.

FFIA framhåller följande i frågan:

- Vi anser att det nu utgående statsbidraget är alldeles för lågt.
- Vi anser att det bör utgå full kostnadstäckning till de auktoriserade adoptionsorganisationerna för deras administrativa kostnader. Detta som kompensation för de uppgifter som organisationerna utför i samhällets tjänst.
- Skulle motsvarande uppgifter utföras av samhället skulle det endast kunna ske till avsevärt högre kostnader.

	Sid.
Regeringens proposition	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Propositionens lagförslag	2
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 22 juni 1988	6
1 Inledning	6
2 Allmänt	6
3 Bidragets storlek	7
4 Förutsättningar för bidrag	9
5 Schabloniserad kostnadsberäkning	10
6 Administrationen	11
7 Ikraftträdande	12
8 Kostnader	12
9 Upprättade lagförslag	12
10 Specialmotivering	13
10.1 Förslaget till lag om bidrag vid adoption av utländska barn	13
10.2 Förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370)	15
11 Hemställan	15
12 Beslut	16
Bilaga 1 Sammanfattning av betänkandet (Ds S 1987:1) Kostnader i samband med adoption av utländska barn	17
Bilaga 2 Teknisk utformning av ett utvidgat statligt bidrag till adop- tivföräldrar	20
Bilaga 3 Förteckning över remissinstanser och sammanställning av remissyttranden	22

